

Превод на рецензия, изготвена от проф. д-р Анна Кръстева
Конкурс за академичната длъжност „Доцент“
в професионално направление 3.3 „Политически науки“
Кандидат: Жан Кромбоа

Д-р Жан Ф. Кромбоа се самооценява като зрял учен с международно признание и значим научен принос. Целта на настоящата рецензия е да оцени тази самооценка, както и неговата научна продукция, въздействие и възприемане в академичните среди.

В количествено отношение изследователската работа на д-р Кромбоа надхвърля националните изисквания: 2 публикувани книги; 9 статии и доклади, публикувани в неиндексирани, реферирани издания или сборници; 4 статии и доклади, публикувани в академични издания, индексирани в световно признати научни бази данни; 1 студия, публикувана в академично издание, индексирано в световно признати научни бази данни; 2 студии, публикувани в неиндексирани, реферирани списания или редактирани сборници.

Общият научен профил – отразен в три монографии, над двадесет статии в списания, повече от петнадесет глави в редактирани сборници, четиридесет доклада на конференции, четири модула „Жан Моне“, три проекта с външно финансиране, повече от десет рецензии, над двадесет изнесени по покана лекции и неизменно положителни рецензии на монографията – допълнително потвърждава научната зрялост на кандидата.

Международната академична кариера като епистемична траектория: разнообразие на перспективи „отвътре“, „отвън“ и „отвъд“ Европа

Определяща особеност на академичния профил на д-р Кромбоа е, че неговата международна кариера не е само биографична, а и епистемична по своя характер. Траекторията му – от Белгия през Оксфорд, Мароко и Брюксел до България – поражда отличителен поглед върху Европа и международната политика. Тази мобилност създава рефлексивна дистанция, която му позволява да анализира европейската интеграция едновременно „отвътре“, от периферията на ЕС, и „отвън“ – относително рядко и интелектуално ефективно позициониране.

Работейки „вътре“ в Европа, д-р Кромбоа се основава в дълбочина на традициите на европеистиката, изучаването на системата на управление на ЕС и теорията на интеграцията. Неговите изследвания демонстрират пълно познаване на институционалната динамика, политическите инструменти и нормативната архитектура на ЕС. За разлика от много изследователи, които остават ограничени в рамките на една вътрешна, интерналистка перспектива, той дестабилизира евроцентричните собствени разбирания за ЕС чрез въвеждане на външни гледни точки. Опитът му в Мароко и трайното му ангажиране с политиките на ЕС към съседните региони формират „външна“ перспектива, чувствителна как влиянието на ЕС се възприема, оспорва и преосмисля извън границите на Съюза. Не по-малко важно е дългосрочното му позициониране в България – държава членка, която е едновременно „вътре“ в ЕС и структурно периферна спрямо неговото ядро. Тази локация позволява възприемането на лиминална гледна точка: Европа, видяна откъм нейните външни граници. България не е нито външен „друг“, нито централен актьор в задаването на дневния ред на Съюза; тя е място, в което съществуващите европейски норми, геополитически конфликти, различно историческо наследство и вътрешен контекст се пресичат. Д-р Кромбоа превръща тази своя позиционираност в аналитично предимство: вместо да третира периферността като ограничение, той я превръща в теоретична призма за разбиране на асиметрията, уязвимостта и способността за ефективно действие в рамките на съществуващите интеграционни режими. Тази триангулация – „отвътре“, „отвън“,

„отвъд“ – стои в основата на една от оригиналните черти на неговите концептуални и емпирични изследвания.

Научни постижения

Ще структурирам анализа и оценката на постиженията на д-р Кромбоа в две части: монографията и ключовите публикации в областта на европейската интеграция, политиката на разширяване на ЕС, международните отношения и външната политика.

Монография

Монографията „Camille Gutt and Postwar International Finance“ (Pickering & Chatto, 2011; преиздадена в мека подвързия от Routledge, 2016) представлява значим научен принос на пресечната точка между финансова история и международни отношения. Като се фокусира върху кариерата на Камий Гут – белгийски държавник, архитект на следвоенните парични договорености и първи управляващ директор на Международния валутен фонд – книгата надхвърля жанра на политическата биография и предлага задълбочено изследване на един казус в международната финансова дипломация, формирал важни аспекти на международния ред през XX век.

Книгата развива две взаимосвързани тези: първо, че индивидуалният принос играе голяма роля в изграждането на международни институции; и второ, че следвоенният икономически ред не може да бъде разбран без да се вземат предвид опитът от събитията и регионалните експерименти между двете световни войни, които формират възприятията и стратегиите на политическите елити. Книгата анализира ролята на малката държава – гледна точка, която присъства в литературата, но остава слабо теоретизирана в специфичния контекст на международната финансова дипломация и ранната архитектура на глобалния икономически ред.

Монографията има хронологична структура, разгърната в пет аналитично съгласувани глави. Първата глава разглежда в нова светлина междувоенната кариера на Гут, като го ситуира в рамките на белгийската политическа икономия и развиващата се европейска финансова система. Тази глава демонстрира как кризите между двете световни войни оформят неговото разбиране за парична стабилност, суверенитет и международно сътрудничество. Втората глава разглежда участието на Гут в дискусиите в Лондон за следвоенния валутен и финансов ред. В нея се подчерта, че дебатите преди Бретън Уудс са били не чисто технически, а дълбоко политически по своя характер. Те са повлияни от различния опит от междувоенния период в отделните страни и от спомена на политиките за срива в международното сътрудничество във финансовата сфера. Третата глава разглежда визията на Гут за регионално сътрудничество, въплътена в проекта Бенелюкс. В нея е показано как европейската интеграция има своите корени във финансовата дипломация и в стратегиите на малките държави за възстановяване на суверенитета им чрез международно сътрудничество. Четвъртата глава ситуира Гут в рамките на преговорите в Бретън Уудс и анализира противоречията между универсалните норми и националните ограничения, между идеала за мултилатерализъм и реалността на асиметричното влияние на отделните страни. Последната глава изследва дейността на Гут като първи управляващ директор на МВФ (1946–1951 г.). Този период е представен като лаборатория в управлението на следвоенната финансова система, години белязани от предизвикателствата на възстановяването на западноевропейските страни, началото на Студената война и ограниченията на ранния мултилатерализъм.

Анализът е реалистичен, като в него се признава, че приносът на Белгия като цяло и на Гут в частност към международните дебати е бил ограничен. Но авторът същевременно показва, че тази гледна точка предлага алтернативен наратив за следвоенното възстановяване, който изтъква неприемане на политическата намеса в паричната политика – заключение, което изглежда особено уместно в днешния контекст.

В монографията могат да бъдат открити три теоретични приноса.

Първо, в нея се подчертава значението на способността за ефективно действие в рамките на международните институции. Противопоставяйки се на структурните подходи, които привилегират великите сили или системните фактори, д-р Кромбоа показва как индивидуални дейци, особено от малки държави, могат да окажат влияние чрез своите експертни познания, спечелено доверие и стратегическо позициониране. Кариерата на Гут илюстрира как личният авторитет и натрупан професионален капитал могат да се трансформират в институционално влияние – наблюдение, което придобива особена релевантност в съвременните дебати в политологията за ролята на лидерите, епистемичните общности и технокрацията.

Второ, книгата оспорва наратива за радикален разрыв, който често характеризира интерпретациите на периода след 1945 г. Проследявайки приемствеността между сътрудничеството в периода между двете световни войни и следвоенните институции, д-р Кромбоа показва, че Бретън-Уудската система не е създадена върху табула раза, а е изградена върху основата на по-ранните експерименти и провали. Тази историческа дълбочина обогатява теорията на международните отношения, като разкрива как различни идеи, практики и очаквания се променят след системни по своя характер разриви.

Трето, монографията теоретизира отношенията между регионалните и глобалните режими на сътрудничество. От методологическа гледна точка книгата може да служи като образец. Тя се основава на задълбочени изследвания в белгийски, британски и международни архиви, включително материали на МВФ. Д-р Кромбоа съчетава биографична реконструкция с институционален анализ и плавно преминава от микроравнището на вземане на решения към макроравнището на структурна трансформация.

Основният извод е особено релевантен в динамичния съвременен международен контекст: следвоенната международна финансова система възниква не като реализация на последователен план, а като международен ред, плод на сложни преговори и противоречия, оформен от индивидуални актьори, разнородни спомени, регионални експерименти и международни иновации. При това фигурата на Камий Гут се превръща в призма, през която тази многоизмерност придобива ясна видимост.

Оценка на ключовите публикации в областта на Европейската интеграция и външната политика
Релевантност и кохерентност на изследователската програма

Релевантността на изследователската програма на д-р Кромбоа е осигурена от последователното разглеждане на най-наболелите политически предизвикателства пред Европа днес: войната на континента, управлението на конфликти в съседните региони, крехкостта на европейската сигурност и забавената интеграция на Западните Балкани. Силата на тази програма не се изчерпва с нейната актуалност, а произтича и от дългосрочната ѝ кохерентност. Д-р Кромбоа не проследява събитията от опортюнистични съображения; напротив, неговата работа показва как едно стабилно аналитично ядро му позволява да предвижда, интерпретира и теоретизира кризите в момента на тяхното възникване и развитие.

Д-р Кромбоа разглежда Европа като политически проект, изложен на външни сътресения и вътрешни противоречия. Неговите изследванията от дълго време са фокусирани върху способността на ЕС да действа ефективно отвъд своите граници, дилемите на отношенията на съседството и уязвимостта на малките държави в рамките на асиметрични международни конфигурации. Когато руската инвазия в Украйна трансформира европейската политика, неговата концептуална рамка е вече изградена. Това му позволява незабавно да отиде отвъд описателния

коментар и да предложи структуриран анализ на това как войната променя вътрешната политика, на поведението в рамките на Съюза и на външнополитическата ориентация на държавите членки.

Последните изследвания на д-р Кромбоа на прозападния завой на България след 2022 г. са показателни за тази кохерентност. Войната в Украйна не е третирана като изолиран разрыв, а като критичен момент, който прави видими по-дълбоки тенденции: политизацията на външната политика, ролята на междупартийната конкуренция и крехкостта на консенсуса сред политическите елити в малките държави. Като ситуира България в по-широк европейски контекст, свързан с конфликти относно външнополитическата ориентация на страната, д-р Кромбоа използва един национален казус, за да осветли стратегическата трансформация на ЕС в условия на война.

Същата кохерентност характеризира и неговите изследвания на управлението на конфликти и политиките на ЕС към съседните региони. Още преди сегашната геополитическа ескалация д-р Кромбоа анализира Европейската политика за съседство и Източното партньорство като арени, в които нормативните амбиции на ЕС се сблъскват с геополитическите реалности. Неговите изследвания на „замразените конфликти“, посредническите усилия на Съюза и ограниченията на неговата политика на условност разкриват някои структурни слабости на външнополитическите действия на ЕС: липса на съгласуваност, неясни цели и конфликт между ценности и интереси. Тези наблюдения днес изглеждат особено далновидни в светлината на войната в Украйна, която показва крехкостта на европейския ред след края на Студената война и слабостите на технократичния подход към сигурността.

Също толкова актуална е и трайната ангажираност на д-р Кромбоа към европейската интеграция на Западните Балкани. Той последователно твърди, че разширяването на ЕС не е периферен или чисто технически процес, а разкрива основен аспект на надеждността на Европа като геополитически партньор. Той показва как стагнацията на присъединителните процеси допринася за ерозия на демократичните институции, отваря възможности за намеса на държави, съперничаещи на ЕС, и подкопава трансформационния потенциал на Съюза. В контекста на възобновеното противопоставяне между велики сили и нестабилността по външните граници на Европа този анализ придобива още по-ясна стратегическа релевантност. В този контекст изследванията на д-р Кромбоа представят разширяването на ЕС не просто като серия от бюрократични стъпки, а като тест за способността на Европа да гарантира собствената си сигурност.

Обединяващият въпрос в тези изследвания – разглеждащи войната в Украйна, управлението на конфликти, политиката за съседство на ЕС и интеграцията на Западните Балкани – е как Европейският съюз реагира на нестабилността по своите външни граници и как тези реакции трансформират самия Съюз и неговите държави членки. Д-р Кромбоа подхожда към този въпрос в широка времева и пространствена перспектива, като анализира връзката между дългосрочните структурни проблеми и актуалните политически кризи, с които се сблъсква ЕС.

Наличност на строг методологичен и комплексен аналитичен подход

Изследователската работа на д-р Кромбоа се отличава с комбинация от методологическа прецизност, иновативна концептуализация и аналитична дълбочина. Неговите изследвания не просто прилагат установени теоретични рамки в политологията и международните отношения, а разширяват тези рамки, като въвеждат нови аналитични категории и вписват политическите явления в по-широк исторически, комуникационен и институционален контекст. Ще открия три взаимосвързани аспекта в това отношение: иновативна концептуализация, комплексен аналитичен подход и интердисциплинарно обяснение на изследваните процеси.

Ключова характеристика на методологията на д-р Кромбоа е способността му да идентифицира и прилага оригинални понятия. Ще илюстрирам с два примера. Понятието „номинална автономност“ улавя специфичните стратегии, чрез които малките държави членки формално се придържат към политиките на ЕС, но символично се дистанцират от тях във вътрешната политика. Това понятие отива отвъд бинарните модели, противопоставящи спазване на установените правила и съпротива срещу тях, и предлага динамично, политически обосновано обяснение на европеизацията. Така се разкрива как външнополитическото позициониране се формира в отговор не само на съществуващите външни ограничения, но и на вътрешнополитическите конфликти и необходимостта да се утвърждава определена вътрешна легитимност.

Понятието „инкомуникация“ е свързано с интердисциплинарния подход на д-р Кромбоа. То произхожда и е адаптирано от комуникационната теория на Доминик Волтон и е приложено към отношенията ЕС-Русия. С използването му д-р Кромбоа предлага нова концептуализация на срива в дипломатическите отношения не като временно нарушена комуникация, а като структурно състояние на политическото взаимодействие. Преосмисляйки санкциите и взаимното неразбиране като продукт на системна инкомуникация, той разкрива нов аналитичен хоризонт за разбиране на конфликтите в международната политика.

Изследователската работата на д-р Кромбоа се характеризира и с висока степен на теоретична сложност и многостранност. Той неизменно търси пресечната точка на различни парадигми: европеизация и политизация, нормативно влияние и геополитика, теория на малките държави и анализ на външната политика. Вместо да избира между тези теоретични рамки, той ги поставя в диалог, изследвайки как те си противоречат и взаимодействат, особено в анализа на политиката за съседство на ЕС и войната в Украйна. Д-р Кромбоа показва, че външната политика на ЕС не може да бъде обяснена чрез някаква единна логика. Тя е формирана едновременно от съществуващите институционални практики, нормативна саморефлексия, геополитически ограничения и вътрешнополитически конфликти. Неговите изследвания предлагат многопластови обяснения, в които системните фактори, идейните рамки и междупартийната конкуренция се намират в непрестанно взаимодействие.

Тази степен на сложност се постига методологически чрез внимателно изграден емпиричен анализ. Парламентарни гласувания, партийни становища, стратегически документи и публични дискурси се анализират в рамките на една цялостно кохерентна аналитична рамка.

Макар твърдо основаваща се на политологията като дисциплина, изследователската работа на д-р Кромбоа се характеризира и с интердисциплинарен подход. Историята придава дълбочина и помага да се обяснят съвременните ограничения; изследванията в областта на политическата комуникация осветляват липсата на взаимно разбиране; изследванията по европеистика разкриват съответния институционален контекст. Този интердисциплинарен поглед позволява по-пълно обясняване на политическите процеси. В същото време политологията и международните отношения се запазват като организиращото ядро на изследванията – изследователските въпроси се отнасят до промените във външнополитическата ориентация, модела на управление, конфликтите и избора на стратегии.

Теоретичен и приложен принос

Теоретичният принос на д-р Кромбоа в областта на политологията и международните отношения е значителен и иновативен по своя характер. В това отношение могат да бъдат открити четири взаимосвързани направления: теория на малките държави; преосмисляне на външната политика като основаваща се на вътрешнополитическите процеси и тенденции; сравнителен анализ на разширяването на ЕС през призмата на нормативни и геополитически концептуални парадигми; и

издигането на България в рамките на ЕС от периферен казус до източник на теоретично осмисляне.

1. Малките държави като стратегически актьори

Основен принос в изследователската работа на д-р Кромбоа е предложената от него теоретизация на ролята на малките държави в рамките на интеграционни и асиметрични системи като Европейския съюз. Като отива отвъд традиционните представи за малките държави като пасивно възприемащи институционалните норми или структурно ограничени актьори, той показва тяхната способност за ефективни действия чрез стратегическо позициониране, символично дистанциране и избор на външнополитическа ориентация. Въведеното от него понятие „номинална автономност“ улавя именно тази динамика. То обогатява научната литературата в областта на европеизацията и теорията за малките държави, като представя политически обосновано обяснение на съобразяването на малките държави членки със съществуващите правила. Същевременно се отчита ролята на вътрешнополитическите конфликти, засилващия се популизъм и използваните от политическите елити стратегии. През тази аналитична призма е показано, че малките държави не остават маргинални участници, а играят основна роля във функционирането на интеграцията в условия на асиметрия. По този начин д-р Кромбоа трансформира изследването на поведението на малките държави от област, в която преобладава описанието, в поле за теоретизация на политическото влияние, податливостта на неблагоприятни въздействия и способността за ефективни външнополитически действия.

2. Външната политика като проекция на вътрешна политика: партии, популизъм и ерозия на демократичните институции

Особено високо оценявам начина, по който д-р Кромбоа теоретизира външната политика като дълбоко преплетена с вътрешнополитическия контекст и конфликти. Неговите изследвания последователно преодоляват разделението между международни отношения и сравнителна политология, показвайки, че промените във външнополитическата ориентация са не само реакция на външни сътресения, а са повлияни и от вътрешнополитически процеси и тенденции. Той свързва външнополитическата ориентация с явления като ерозията на демократичните институции и засилващия се популизъм. В неговите изследванията за България след руската инвазия в Украйна външната политика се явява поле на междупартиен сблъсък, фрагментиране на политическите елити и идеологическа поляризация. Чрез този подход фокусът се измества отвъд преобладаващите държавоцентричните модели и външната политика се свързва с по-широки процеси на ерозия на демократичните институции и засилващ се популизъм.

3. Разширяването на ЕС – между нормативност и геополитика

В няколко от своите публикации д-р Кромбоа анализира паралелното съществуване и нарастващо несъответствие между две теоретични обосновки за външната политика на ЕС. Първата се свързва с нормативния подход, основан на трансформация на отделните страни посредством възприемане на европейските ценности, политика на условност и институционално сближаване. Втората възприема геополитическия подход, който акцентира върху политическото влияние, търсенето на стабилност и стратегическото съперничество. Вместо да избере една от тях, д-р Кромбоа теоретизира тяхното взаимодействие, показвайки как политиката на ЕС се колебае между двете. Това, от своя страна, поражда неяснота, непоследователност и отслабено доверие към Съюза. Тези тенденции са илюстрирани в различни емпирични области – Източното партньорство, отношенията с Русия и Западните Балкани. Този подход отива отвъд техническата оценка на политиката на условност или умората от разширяването на Съюза. Той поставя разширяването във

фокуса на европейската политическа теория като тест доколко ЕС успява да съгласува собствената си нормативна самоидентичност с реалността на политиката на сила.

4. България като локация за генерирана теоретизация

Изследователската работа на д-р Кромбоа трансформира България от периферен казус в аналитична призма за разбиране и осмисляне на самата Европа. Вместо да я третира като изключение или изоставяща държава членка, той показва как българската политическа траектория разкрива структурни конфликти в ЕС: между Изток и Запад, нормативност и геополитика, реална интеграция и съпротива срещу нея. България се превръща в лаборатория за изследване на начина, по който европейските норми се интернализират, оспорват или инструментализират в условията на нарастващ популизъм и крехкост на демократичните институции.

Приносът на д-р Кромбоа в така очертаните насоки го утвърждават като значим теоретик, изследващ ЕС в условията на асиметрия, политически конфликти и геополитически сътресения. Неговите изследвания определят малките страни по нов начин като стратегически актьори, показват връзката между външната и вътрешната политика, преосмислят разширяването на ЕС като отразяващо сблъсък между политически парадигми и трансформират България в локация за теоретична иновация. В този смисъл изследователската работа на д-р Кромбоа допринася значително за по-нататъшното развитие на европейската политология и международни отношения.

Важно е да се подчертае, че този цялостен принос не е просто вторичен, използващ изследвания на други автори или синтетичен, а автентично личен и оригинален по своя характер. Д-р Кромбоа не просто прилага установени теоретични рамки към нов емпиричен материал; той последователно преосмисля и преформатира тези рамки в светлината на своите емпирични резултати.

Цитирания и въздействие

Публикациите на д-р Кромбоа са отдавна широко познати в международното научно пространство, за което свидетелстват големият брой цитирания и изрази на признание. При минимално изискване от 50 точки за доцент, кандидатът е натрупал почти девет пъти повече – общо 430 точки, от които 240 точки от цитирания или рецензии в индексирани академични списания, монографии и сборници, включени в световно признати бази данни.

Тези цитирания показват наличието на устойчив научен интерес с широка география към изследователската работа на д-р Кромбоа в политологията, международните отношения, европеистиката и икономическата история. Неговите публикации са цитирани във водещи списания и издания на големи международни издателства (Routledge, Cambridge University Press, Springer, Brill, Palgrave) от изследователи, работещи в различни академични традиции – от Централна и Източна до Западна Европа, в Северна Америка, Кавказ и Централна Азия.

Същият силен интерес и признание предизвиква и монографията „Camille Gutt and Postwar International Finance“, която се цитира в изследвания на Бретън-Уудската система, историята на МВФ, управлението на съвременната международна финансова система и европейската интеграция. По този начин монографията се утвърждава като авторитетна референтна точка в изброените области. Нейната научна стойност се потвърждава и от решението за нейното преиздаване с меки корици от Routledge през 2016 г.

Тези индикатори свидетелстват за ниво на международна видимост и въздействие, което значително надхвърля стандартите за хабилитация и утвърждава кандидата като изследовател с признат авторитет.

Въздействието на изследванията и познанията на д-р Кромбоа надхвърля границите на академичните среди. Неговите анализи на отношенията ЕС-Русия, разширяването на Съюза и геополитиката на малките държави, публикувани в *La Libre Belgique*, *Revue des Deux Mondes*, *Eurocreative*, *Visegrad Insight* и *Democracy and Society*, допринасят за провеждането на по-добре информирани публични дискусии по наболели политически въпроси от стратегическа важност.

Бих желала да добавя и своите лични академични впечатления. Познавам д-р Кромбоа в три негови качества: като международно признат изследовател, активен член на българската академична общност и колега, неизменно готов за сътрудничество и поддържане на контакт. Той публикува своя статия в издаваното от Brill списание *Southeastern Europe* – където аз имам честта да бъда главен редактор – след строг процес на двойно-сляпо рецензиране. Също така има принос към работата на списанието като рецензент, осигурил компетентни и конструктивно критични оценки на представените за публикация статии.

Д-р Кромбоа е много активен член на академичната общност в България, участвал в множество конференции, семинари и други научни събития. Той се ползва с много добра репутация като комуникативен, колегиален и сърдечен колега.

4. Критични бележки и препоръки

Въпроси

Съвкупността от материали, представени за хабилитация, е впечатляваща със своята кохерентност, актуалност и международно въздействие. Все пак могат да бъдат зададени няколко конструктивни въпроса, които да допринесат за по-нататъшно теоретично прецизиране и разгръщане на нови изследвания:

1. Взаимоотношението между външна политика, от една страна, и партийна политика и популизма, от друга, е сред най-иновативните аспекти на изследователската работа на д-р Кромбоа. На места обаче анализът има тенденция да противопоставя политика и конкретни политики, външна политика и междупартийна конкуренция сякаш те взаимодействат директно помежду си, без достатъчно теоретизиране на опосредстващата роля на правителствените институции, лидерството и сферите на вземане на решения. Това поражда важен концептуален въпрос: чрез какви конкретни механизми тенденциите в междупартийното взаимодействие и популистките наративи влияят върху вземането на външнополитически решения? Изясняването на тези механизми би засилило аналитичната кохерентност на предложения модел и би повишило неговата обяснителна сила.
2. По отношение на нормативните и геополитическите парадигми относно разширяването на ЕС: как тази рамка отчита диференцираната интеграция и „ускореното“ разширяване в условия на война? Може ли нормативният подход да устои при наблюдавания сега транзакционен подход в международните отношения и как по-конкретно би могла да се концептуализира и дефинира алтернативна, трета парадигма?
3. Трансформирането на България в локация на теоретизиране е една от най-силните черти на съвкупността от представени изследвания. Кои характеристики и процеси разкриват общи механизми на периферна европеизация и кои остават специфични за даден контекст? Изясняването на това разграничение би направило анализа на българския казус по-широко релевантен, което би направило приноса към сравнителните европейски изследвания още по-съществен.
4. Колко стабилна и устойчива е прозападната реориентация на България след 2022 г.?

5. Заключение и препоръка

Д-р Кромбоа напълно покрива и значително надхвърля всички количествени и качествени изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“. Неговата изследователска работа демонстрира интелектуална автономност, международно признание и последователно въздействие върху ключови дискусии относно европейската интеграция, външната политика на ЕС, разширяването на Съюза и ролята на малките държави членки. Д-р Жан Ф. Кромбоа е изследовател, достигнал истинска зрялост, чийто научен принос подпомага развитието както на българската, така и на европейската политология.

Давам еднозначна и категорична положителна препоръка д-р Жан Ф. Кромбоа да бъде назначен на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.3. Политически науки.